

บาลี - สันสกฤต : ความคล้ายคลึงและความแตกต่าง

โดย จิตตภา สารพัฒน์ก ไชยปัญญา, Ph.D.

บทคัดย่อ

ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเป็นภาษาในตระกูลอินเดีย-ยุโรป (Indo-European) ซึ่งเป็นตระกูลภาษาที่มีวิภคิตปัจจัยตระกูลหนึ่ง ภาษาทั้งสองถือกำเนิดมาจากภาษาเดียวกันคือภาษาพระเวท แต่ภาษาทั้งสองก็มีพัฒนาการที่แตกต่างกันออกไป ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ภาษาทั้งสองมีทั้งความคล้ายคลึงกันและความแตกต่างกันในบางส่วน ความคล้ายคลึงกันของภาษาบาลีกับภาษาสันสกฤต เช่น การแบ่งประเภทของคำศัพท์ในภาษา บุรุษสรรพนามและวิภคิตนามเพศของคำ วิธีการสร้างคำ การประกอบรูปกริยา ตลอดจนการเรียงคำในประโยค ส่วนความแตกต่างกันของภาษาทั้งสอง เช่น จำนวนเสียงสระ จำนวนเสียงพยัญชนะ การันต์ วจนะ ชาติ และวิภคิตกริยา

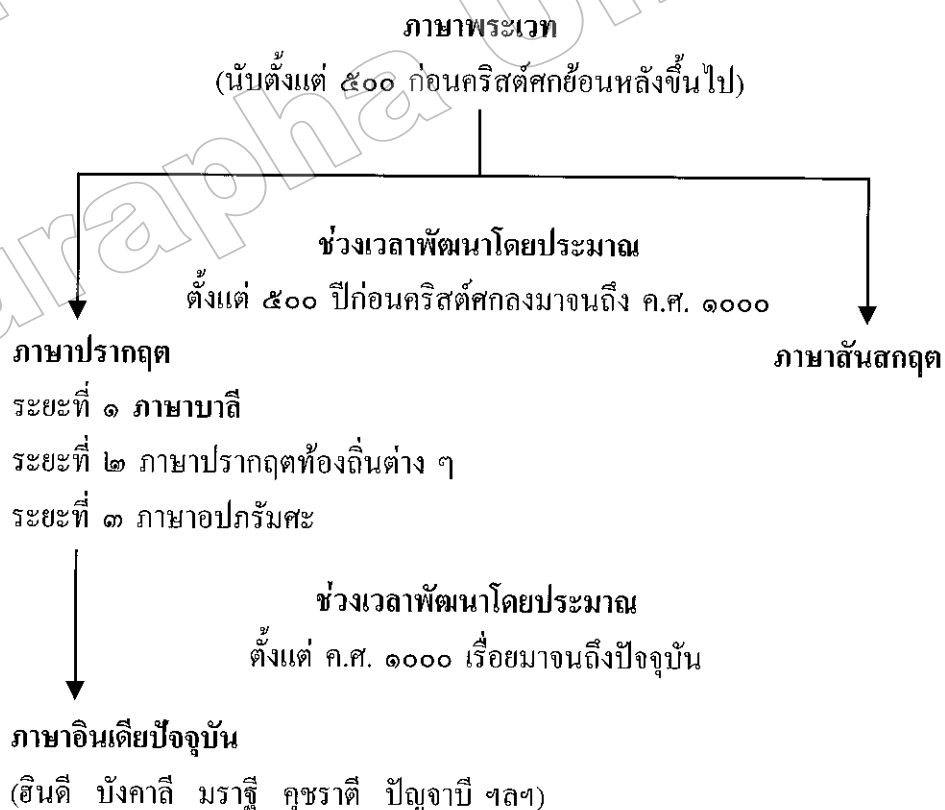
Abstract

Pali and Sanskrit are languages in Indo-European family that have forms of language which are gender, number, case, declension, etc. Both languages came from the language called the Vedic language but they had been developed in different ways. Both languages, therefore, have the same and different parts. Pali and Sanskrit have the same parts, viz. the classification of words, personal pronouns and cases, genders of words, forms of words, verb-forms and orders of words in the sentences. The different parts of them are

number of vowels and consonants, case endings, numbers, roots of verbs and conjugation-classes of verbs, etc.

บทนำ

ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเป็นภาษาในตระกูลอินเดีย-ยุโรป (Indo-European) ซึ่งเป็นตระกูลภาษาที่มีวิวัฒนาการที่ชัดเจนที่สุดภาษาหนึ่ง ภาษาทั้งสองถือกำเนิดมาจากภาษาเดียวกันคือภาษาพระเวทต่อมาเมื่อภาษาพระเวทได้รับการปรับปรุงให้มีกฎเกณฑ์ที่รัดกุมมากขึ้นโดยนักปราชญ์ท่านหนึ่ง ชื่อว่า ปาณินิ ได้แต่งตำรา ขึ้นมาเล่มหนึ่งชื่อว่า “อัยฎาธยายี” ซึ่งเป็นตำราไวยากรณ์สันสกฤตเล่มแรกที่วางกฎเกณฑ์ไว้อย่างรัดกุม หลังจากนั้น คำว่า “สันสกฤต” หรือ “ลัสะฤต” ในฐานะเป็นชื่อของภาษาหนึ่ง จึงได้เกิดขึ้นและใช้กันอย่างแพร่หลายตราบนานทุกวันนี้ ในขณะที่ภาษาบาลีซึ่งเป็นภาษาหนึ่ง ในกลุ่มปรากฤตเกิดจากการพัฒนาการโดยธรรมชาติของภาษาพระเวทที่มีการผสมกลมกลืนกับภาษาท้องถิ่นของอินเดีย และจากกลุ่มของภาษาปรากฤตนี้เอง ได้พัฒนาต่อไปเป็นภาษาปัจจุบันของอินเดีย เช่น ภาษาฮินดี บังคาลี มราฐี กุชราตี ปัญจาบี ฯลฯ ภาษาปรากฤตหลายรูปแบบเหล่านี้เกิดขึ้นจากภาษาพระเวทในเวลาอันใกล้เคียงกับภาษาสันสกฤตนั่นเอง

จากแผนภาพข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมีกำเนิดมาจากภาษาแม่ภาษาเดียวกัน คือ ภาษาพระเวทและมีพัฒนาการของภาษาที่แตกต่างกันไป ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมีความคล้ายคลึงกันและความแตกต่างกันบ้างบางประการซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ความคล้ายคลึงกันระหว่างภาษาบาลี กับภาษาสันสกฤตในด้านต่าง ๆ มีดังนี้

๑. คำศัพท์ในภาษา

คำศัพท์ในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมี ๒ ประเภทคือ

๑.๑ ศัพท์ที่แจกวิภक्तिได้ หมายถึง คำศัพท์ที่ต้องนำไปประกอบวิภक्तिก่อนจึงสามารถนำไปใช้ประกอบในประโยคได้ ศัพท์ประเภทนี้ ได้แก่ นามศัพท์และกริยาศัพท์

๑.๑.๑ นามศัพท์ แบ่งออกได้ เป็น ๓ ชนิด คือ

- นามนาม คือ คำนาม ชื่อบุคคล สัตว์ สิ่งของ เช่น นาวา (เรือ) กุมาร (เด็กชาย) อานนท (อานนท์)
- คุณนาม คือ คำแสดงลักษณะของนามนาม เช่น เอก (หนึ่ง) ปาป (ชั่ว) รมณีย (อันน่ารื่นรมย์)
- สรรพนาม คือ คำที่ใช้แทนคำนาม แบ่งออกเป็น ๒ ชนิด ได้แก่

ก. บุรุษสรรพนาม แบ่งออกเป็น ๓ บุรุษ คือ

๑. ประถมบุรุษ (ปฐมบุรุษ) เป็นคำแทนคนที่ผู้พูดเอ่ยถึง
  ๒. มัชฌิมบุรุษ (มัชฌิมบุรุษ) เป็นคำแทนผู้ที่พูดกับเรา
  ๓. อุตตมบุรุษ (อุตตมบุรุษ) เป็นคำแทนตัวผู้พูดเอง
- ข. วิเศษณ์สรรพนาม คือ สรรพนามที่ทำหน้าที่อย่างสรรพนามก็ได้ หรือทำหน้าที่อย่างคุณศัพท์คือ ขยายคำนามก็ได้ มี ๒ ชนิดคือ

๑. นิยมสรรพนาม คือสรรพนามที่บ่งความแน่นอน เฉพาะเจาะจง เช่น
  - บ. - ด (นั่น) เอต (นั่น) อิม (นี้) อมุ (โน้น)
  - ส. - ตท (นั่น) เอตท (นี้) อทสุ (โน้น, นี้)

๒. อนิยมสรรพนาม คือ สรรพนามที่บ่งความไม่
แน่นอน ไม่ชัดเจน เช่น

- บ. - อลัญ (อื่น) อลัญตร (อันใดอันหนึ่ง)
สพพ (ทั้งปวง)
- ส. - สรว (ทั้งปวง) อนยุตร (อื่นอีก)
สม (ทั้งปวง)

๑.๑.๒ กริยาศัพท์ แบ่งออกได้ เป็น ๒ ชนิดคือ

- กริยาอาชยาค หรือกริยาแท้ของประโยค เช่น
จรามิ (ข้าฯ ย่อมเที่ยวไป) ปจสิ (ท่านหุงต้มอยู่)
อิจนฺติ (เขาทั้งหลายย่อมปรารถนา)
- กริยาภิกตฺ คือ กริยาช่วยใช้แสดงอาการของคำนามในระหว่าง
ประโยค เช่น
บ. ชโน วิชช สิขฺขุนโต ชานาติ
ส. ชโน วิฑฺฒา ปสฺสย ชานาติ
บุคคลเรียนอยู่ซึ่งวิชาการ ย่อมรู้

๑.๒ ศัพท์ที่แจกวินิจฉัยไม่ได้ หมายถึง คำศัพท์ที่นำไปใช้ประกอบประโยคได้โดย
ไม่ต้องนำไปประกอบวิภัตติ ได้แก่ อุปสรรค นิบาต ปัจจัยในอภัยศัพท์ และกริยาภิกตฺบางประเภท

๑.๒.๑ อุปสรรค คือ ศัพท์ที่เติมหน้าคำนามหรือคำกริยาเพื่อให้คำมี
ความหมายเปลี่ยนไป

ตัวอย่าง คำอุปสรรคในภาษาบาลีและสันสกฤต

อติ - ยิ่ง เกิน ล่วง   อธิ - ยิ่ง ใหญ่ ทับ   สุ - ดี งาม ง่าย

อนุ - ภายหลัง น้อย ตาม   ปริ - รอบ

๑.๒.๒ นิบาต คือ ศัพท์ที่เรียงไว้ระหว่างคำ ระหว่างวลี ระหว่างประโยค
หรือหน้าประโยค

ตัวอย่าง นิบาตในภาษาบาลีและสันสกฤต

ภนฺเต - ข้าแต่ท่านผู้เจริญ   ยถา - ฉนั้นใด   ตถา - ฉนั้นนั้น

นानา - ต่าง ๆ   น - ไม่   วา - หรือ   สห - กับ

๑.๒.๓ **ปัจจัยในอักษยศัพท์** คือ ปัจจัยสำหรับประกอบกับนามศัพท์แล้ว
สามารถนำไปใช้ในประโยคได้เลยโดยไม่ต้องนำไป
ประกอบวิภक्ति

ตัวอย่าง ปัจจัยในภาษาบาลีและสันสกฤต

ทกฺขิณ (นามศัพท์) + โต (ปัจจัย แสดงวิภक्तिที่ ๓ แปลว่า ข้าง)
= ทกฺขิณโต (ข้างขวา)

สพฺพ (สรรพนาม) + ตฺร (ปัจจัย แสดงวิภक्तिที่ ๗ แปลว่า ใน)
= สพฺพตฺร (ใน - ทั้งปวง)

๑.๒.๔ **กริยาภคิตกัชนิตที่แจกววิภक्तिไม่ได้**

ตัวอย่าง กริยาภคิตกัชนิตที่แจกววิภक्तिไม่ได้ในภาษาบาลีและสันสกฤต

บ. - นโร กมฺม กตฺวา ชนํ ลภติ

ส. - นระ กรม กตฺวา ชนํ ลภเต

คนทำแล้วซึ่งการงาน ย่อมได้รับซึ่งทรัพย์

๒. เพศของคำนาม

เพศของคำนามในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมี ๓ เพศ เช่นเดียวกัน ได้แก่ เพศชาย (पुल्लिङ्ग) ไม่ใช่เพศชายและหญิง (नपुंसलिङ्ग) และเพศหญิง ซึ่งในภาษาบาลีเรียกอิทธิลึงค์ ในขณะที่ภาษาสันสกฤตเรียกเพศหญิงว่า สตรีลึงค์

๓. บุรุษสรรพนาม

ในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตแบ่งสรรพนามออกเป็น ๓ บุรุษเหมือนกัน คือ
สรรพนามบุรุษที่ ๑ (อุตตมบุรุษ) เป็นคำแทนตัวผู้พูดเอง

บ. - อหิ (ข้าพเจ้า) มยิ (เราทั้งหลาย)

ส. - อหิ (ข้าพเจ้า) อาวาม (เราทั้งสอง) วยิ (เราทั้งหลาย)

สรรพนามบุรุษที่ ๒ (มัธยมบุรุษ) เป็นคำแทนผู้ที่พูดกับเรา

บ. - ตฺวํ, ตฺวํ (ท่าน) ตฺมฺเห, โว (ท่านทั้งหลาย)

ส. - ตฺวํ (ท่าน) ยฺวาม (ท่านทั้งสอง) ยฺยิ (ท่านทั้งหลาย)

สรรพนามบุรุษที่ ๓ (ประถมบุรุษ) เป็นคำแทนคนที่ผู้พูดเอยถึง

บ. - โส (เขาผู้ชาย) เต (เขาผู้ชายทั้งหลาย)

ส. - สะ (เขาผู้ชาย) ตา (เขาผู้ชายทั้งสอง) เต (เขาผู้ชายทั้งหลาย)

๔. วิภักตินาม

วิภักตินามในภาษาทั้งสองแบ่งตามการก (หน้าที่ของคำนามในประโยค) ได้ ๘ วิภักติ เช่นเดียวกัน แต่มีชื่อเรียกวิภักติบางวิภักติ และชื่อการกบางการกที่แตกต่างกันดังนี้

วิภักติที่	ภาษา	ชื่อเรียกวิภักติ	ชื่อการก	หน้าที่ในประโยค
๑	บาลี	ปรตมาวิภักติ	กัตตุการก	บ่งเป็นประธาน
	สันสกฤต	ปรตมาวิภักติ	กรรตุการก	
๒	บาลี	ทุตติยาวิภักติ	กัมมการก	บ่งเป็นกรรม
	สันสกฤต	ทุตติยาวิภักติ	กรรมการก	
๓	บาลี	ตติยาวิภักติ	กรณการก	บ่งเป็นเครื่องมือ
	สันสกฤต	ตตติยาวิภักติ	กรณการก	
๔	บาลี	จตุตถีวิภักติ	สัมปทานการก	บ่งผู้รับ
	สันสกฤต	จตุรถีวิภักติ	สัมปทานการก	
๕	บาลี	ปณจมีวิภักติ	อปาทาการก	บ่งจุดเริ่มต้น
	สันสกฤต	ปณจมีวิภักติ	อปาทาการก	
๖	บาลี	นญจีวิภักติ	สัมพันธการก	บ่งเจ้าของ
	สันสกฤต	นญจีวิภักติ	สัมพันธการก	
๗	บาลี	สตุตถมีวิภักติ	อิทธิกรณการก	บ่งสถานที่
	สันสกฤต	สตุตถมีวิภักติ	อิทธิกรณการก	
๘	บาลี	อาลปนวิภักติ	อาลปนการก	บ่งร้องเรียก
	สันสกฤต	สมโพชนวิภักติ	สัมโพชนการก	

๕. การสร้างคำ

การสร้างคำในภาษาทั้งสองมี ๔ วิธี เช่นเดียวกันคือ

๕.๑ วิธีกิตต์ หมายถึง การนำปัจจัยกิตต์เข้าไปเติมท้ายธาตุทำให้ธาตุนั้นกลายเป็นศัพท์

คำกิตต์แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๕.๑.๑ นามกิตต์ เกิดจากการนำปัจจัยนามกิตต์เข้าไปต่อท้ายธาตุ ทำให้ธาตุนั้นกลายเป็นนามศัพท์และบางศัพท์เป็นคุณศัพท์

ตัวอย่าง คำที่สร้างโดยการเติมปัจจัยนามกิตก์

ปงก (เปลือกตม) + ชน (เกิด) + กวิ (กิตปัจจัย) = ปงกช (ผู้เกิดแต่ตม - ค.
บัว - น.)

ภร (เลี้ยง) + ย (กิจปัจจัย) = ภารย (อันพึงเลี้ยง - ค. การเลี้ยงดู - น.)

มุน (รู้) + อี (กิตกิจปัจจัย) = มุนี (ผู้รู้ - น.)

๕.๑.๒ กริยากิตก์ เกิดจากการนำปัจจัยกริยากิตก์เข้าไปต่อท้ายธาตุทำให้ธาตุนั้น
กลายเป็นกริยาศัพท์ บางศัพท์เป็นคุณศัพท์และมีบ้างที่เป็นนามศัพท์แต่
พบได้น้อย

ตัวอย่าง คำที่สร้างโดยการเติมปัจจัยกริยากิตก์

สุ (ฟัง) + ณา (ปัจจัย) + อนต (กิตปัจจัย) = สุนนต (ฟังอยู่ - ก.
ซึ่งฟังอยู่ - ค.)

รม (ยินดี) + อนีย (กิจปัจจัย) = รมณีย (ฟังยินดี - ก. อันน่ายินดี - ค.)

จีว (เป็น อยู่) + อี (อาคม) + ต (กิตกิจปัจจัย) = จีวิต (เป็นอยู่แล้ว - ก.

ซึ่งเป็นอยู่ - ค. ความเป็นอยู่ - น.)

๕.๒ วิธีศัพท์ิต หมายถึง การย่อบท ๒ บทเข้าด้วยกัน โดยคงศัพท์ของบทแรกไว้แล้ว
ลบบทหลังทิ้ง จากนั้นนำปัจจัยที่มีความหมายแทนบทหลังไปต่อท้ายศัพท์ของ
บทแรก

ตัวอย่าง คำที่สร้างโดยวิธีศัพท์ิต

ปจฉา + อิม ปัจจัย = ปจฉิม (ผู้เกิดภายหลัง)

ปุชน + อีย ปัจจัย = ปุชนีย (ผู้ควรบูชา)

ศรุ + ฌ ปัจจัย = เคารว (ความเคารพ)

ทวิ + ตีย ปัจจัย = ทวิตย (ที่สอง)

๕.๓ วิธีประกอบอุปสรรค หมายถึง การใช้คำเติมหน้าคำนามหรือคำกริยาเพื่อให้คำ
เหล่านั้นมีความหมายแปลกไปจากเดิม คำอุปสรรคเมื่อเติมหน้าคำนามหรือคำ
กริยาแล้ว จะนับว่าเป็นคำเดียวกับคำนามหรือกริยานั้น ๆ

ตัวอย่าง คำที่สร้างโดยวิธีประกอบอุปสรรค

อนู + ชน = อนุชน (คนรุ่นหลัง)

อภิ + ชาด = อภิชาด (ผู้เกิดเลิศกว่าเผ่าพงศ์)

อธิ + ปติ = อธิปติ (ผู้เป็นใหญ่)

ปริ + วาร = ปริวาร (ผู้แวดล้อม)

สุ + จริต = สุจริต (ความประพฤตินชอบ)

๕.๔ **สมาส** หมายถึง การรวมคำประเภทต่าง ๆ ในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ตั้งแต่สองคำขึ้นไปเข้าเป็นคำเดียวกัน

ตัวอย่าง คำที่สร้างโดยวิธีประกอบ อุปสรรค

วร + โอกาส = วโรกาส (โอกาสดี)

วร + อุดม = วโรดม (ประเสริฐและสูงสุด)

จตุ + วร = จตุวร (พระสี่ประการ)

ทิว + คต = ทิวคต (ไปแล้วผู้โลกทิพย์)

วชิร + อาวุธ = วชิราวุธ (ผู้มีสายฟ้าเป็นอาวุธ)

๖. การประกอบรูปกริยา

การประกอบรูปกริยาในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตทำได้ดังนี้

ธาตุ + ปัจจัยประจำคณะธาตุ + วิภक्तिกริยา

ตัวอย่าง การประกอบรูปกริยา

ภาษาบาลี ปุห - ๘ (บุหา)

ธาตุ + ปัจจัยประจำคณะธาตุ + วิภक्तिกริยา

ปุห + อย/เอ + ติ → ปุชยติ/ปุเชติ

ภาษาสันสกฤต ปุห - ๑๐ (บุหา)

ธาตุ + ปัจจัยประจำคณะธาตุ + วิภक्तिกริยา

ปุห + อย + ติ → ปุชยติ

๗. การเรียงคำในประโยค

ลำดับการเรียงคำในประโยคของภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต คือ

ประธาน + กรรม + กริยา

ตัวอย่างการเรียงคำในประโยค

	ประธาน	กรรม	กริยา
ภาษาบาลี	ชนา	ผลานิ	ชาทนต์
ภาษาสันสกฤต	ชเนาะ	ผลานิ	ชาทนต์
แปล	คนทั้งหลายเดียวกันอยู่ซึ่งผลไม้ทั้งหลาย		

ถึงแม้ว่าภาษาบาลีกับภาษาสันสกฤต จะมีลักษณะหลายประการที่คล้ายคลึงกันดังที่กล่าวแล้วข้างต้น แต่ภาษาทั้งสองก็มีความแตกต่างบางประการดังนี้

๑. เสียงสระ

ในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต มีจำนวนเสียงสระที่แตกต่างกันคือในภาษาบาลีมีเสียงสระ ๘ เสียง ในขณะที่ในภาษาสันสกฤตมีเสียงสระทั้งสิ้น ๑๓ เสียง ดังนี้

ฐานที่เกิด	ภาษาบาลี		ภาษาสันสกฤต			
	สระเดี่ยว		สระ ประสม	สระเดี่ยว		สระ ประสม
	เสียงสั้น	เสียงยาว	เสียงยาว	เสียงสั้น	เสียงยาว	เสียงยาว
กัมรฐะ—คอ	a	ā		a	ā	
तालुश्च—เพดาน	i	ī		i	ī	
मूथश्च—ปุ่มเหงือก				r̥	r̄	
तान्त्थश्च—ฟัน				l̥	l̄	
ओश्च—ริมฝีปาก	u	ū		u	ū	
กัมรฐतालुश्च—คอ + เพดาน			e			e ai
กัมรฐओश्च—คอ + ริมฝีปาก			o			o au

๒. การแบ่งชั้นของสระ

การแบ่งชั้นของสระในภาษาบาลี และภาษาสันสกฤตมีไว้เพื่อประโยชน์ในการเปลี่ยนรูปคำหรือการสร้างคำในภาษาทั้งสอง ภาษาบาลีแบ่งชั้นสระออกเป็น ๒ ชั้น คือ ชั้นปรกติ และชั้นพฤทธิ ส่วนภาษาสันสกฤตแบ่งชั้นของสระออกเป็น ๓ ชั้นคือ ชั้นปรกติ ชั้นคุณ และชั้นพฤทธิ ดังนี้

ชั้นสระ	ภาษาบาลี	ภาษาสันสกฤต
ชั้นปรกติ	a ā i ī u ū	a ā i ī u ū r̥ r̄ l̥
ชั้นคุณ		a ā e o ar al
ชั้นพฤทธิ	ā e o	ā ai au ar āl

๓. เสียงพยัญชนะ

เสียงพยัญชนะในภาษาบาลีมี ๓๓ เสียง ในขณะที่ภาษาสันสกฤตมีพยัญชนะทั้งสิ้น ๓๔ เสียง โดยเสียงพยัญชนะในภาษาสันสกฤตที่เพิ่มขึ้นมากกว่าภาษาบาลีอีก ๒ เสียงคือ เสียง s ṣ และในภาษาสันสกฤตไม่นับ ṃ เป็นเสียงพยัญชนะเหมือนในภาษาบาลี

ชื่อฐานที่เกิด	พยัญชนะ							
	อโฆษะ					โฆษะ		
	อุสุม	สถิต	ชนิต	สถิต	ชนิต	นาสิก	อรรธสระ	ชนิต
กัณฐะ-คอ		k	kh	g	gh	ñ		h
तालु-เพดาน	ś	c	ch	j	jh	ñ	y	
मूत्र-ปุ่มเหงือก	ṣ	ṭ	ṭh	ḍ	ḍh	ṇ	r, l	
ทันต-ฟัน	s	t	th	d	n	l		
โอษฐ์-ริมฝีปาก		p	ph	b	bh	m		
ทันตอษฐ์-ฟัน+ริมฝีปาก							v	
นาสิก-โพรงจมูก						(ṃ)		

๔. การันต์

การันต์ หมายถึง เสียงสุดท้ายของคำนาม ซึ่งคำนามในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต มีลักษณะที่แตกต่างกันคือ คำนามในภาษาบาลีจะมีเฉพาะสระการันต์เท่านั้น แต่ในภาษาสันสกฤต มีทั้งสระการันต์และพยัญชนะการันต์ ดังนี้

ภาษาบาลี			ภาษาสันสกฤต			
สระการันต์			สระการันต์			พยัญชนะ การันต์
ปุลลิ่งค์	อิติลิ่งค์	นปุงสกลิ่งค์	ปุลลิ่งค์	สตริลิ่งค์	นปุงสกลิ่งค์	
อ	อา	อ	อ	อา	อ	นุ การันต์
อิ	อิ	อิ	อา	อิ	อิ	สุ การันต์
อี	อี	อุ	อิ	อี	อุ	ตุ การันต์
อุ	อุ		อี	อุ	ฤ	๑๓๑
อู	อู		อุ	อู		
			อุ	ฤ		
			ฤ	ไอ		
			ไอ	โอ		
			โอ	เอา		
			เอา			

๕. วจนะ

วจนะ หมายถึง การบ่งจำนวน ในภาษาบาลีมี ๒ วจนะคือเอกวจนะและพหูวจนะ ส่วนในภาษาสันสกฤตมี ๓ วจนะคือ เอกวจนะ ทวิวจนะ และพหูวจนะ

๖. ชาติ

ชาติ หมายถึง มูลรากของคำ ในภาษาบาลีมี ๘ คณะ ส่วนในภาษาสันสกฤตมี ชาติทั้งหมด ๑๐ คณะ โดยชาติแต่ละคณะ มีชื่อเรียกดังต่อไปนี้

ภาษาถิ่น	ภาษาสันสกฤต
คณะที่ ๑ ภวาทิกณ	คณะที่ ๑ ภวาทิกณ
คณะที่ ๒ รุชาทิกณ	คณะที่ ๒ อทาทิกณ
คณะที่ ๓ ทิวาทิกณ	คณะที่ ๓ ชุโหตฺยาทิกณ
คณะที่ ๔ สุวาทิกณ	คณะที่ ๔ ทิวาทิกณ
คณะที่ ๕ กุยาทิกณ	คณะที่ ๕ สุวาทิกณ
คณะที่ ๖ คหาทิกณ	คณะที่ ๖ คุทาทิกณ
คณะที่ ๗ ตนาทิกณ	คณะที่ ๗ รุชาทิกณ
คณะที่ ๘ จุราทิกณ	คณะที่ ๘ ตนาทิกณ
	คณะที่ ๙ กุรยาทิกณ
	คณะที่ ๑๐ จุราทิกณ

๗. วิภักติกิริยา

วิภักติกิริยาในภาษาบาลีมีอยู่ ๘ หมวด แต่ละหมวดมี ๒ บทคือ ปรัสสบท กับ อิตฺตโนบท ส่วนในภาษาสันสกฤตมีวิภักติกิริยา ๑๐ หมวด แต่ละหมวดมี ๒ บท คือ ปรัสไมบท กับ อาตมเนบท

ภาษา	บंगกาล	बंगमल
บาลี	<ol style="list-style-type: none"> ๑. วัตตมานา-ปัจจุบันกาล ๒. ปโรกฺษา-อดีตกาลล่วงแล้วนาน ๓. หิยตฺตนี-อดีตกาล ๔. อัชชตฺตนี-อดีตกาล ๕. ภวิสสันติ-อนาคตกาล ๖. กาลาติปิตฺติ-อนาคตกาลของอดีต 	<ol style="list-style-type: none"> ๑. ปัญจมี-บอกความบังคับ ความหวัง อ่อนวอน ๒. สัตตมี-บอกความยอม ความหวัง อ่อนวอน

ภาษา	บังกาล	บังมาลา
สันสกฤต	๑. วรตมานะ-ปัจจุบันกาล ๒. อนทฺยตฺนภฺวตฺ-อดีตกาล ๓. ภฺวตฺ-อดีตกาล ๔. ปโรภฺยภฺวตฺ-อดีตกาล ๕. อนทฺยตฺตภฺวตฺ-อนาคตกาลที่ ๑ ๖. ภฺวตฺ-อนาคตกาลที่ ๒	๑. อาชญา-บอกคำสั่ง ๒. วิชฺชึ-บอกความ กำหนด ๓. อาสีสะ-บอกให้พร ๔. ตังเกตฺ-บอกเงื่อนไข

บทสรุป

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอมาทั้งหมดข้างต้น ได้แสดงให้เห็นถึงความคล้ายคลึงกันระหว่างภาษาบาลีกับภาษาสันสกฤต ตลอดจนความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ ซึ่งความคล้ายคลึงกันของภาษาทั้งสอง เกิดขึ้นเนื่องจากการที่ภาษาทั้งสองมีกำเนิดจากแหล่งเดียวกันนั่นคือภาษาพระเวท ในขณะที่ความแตกต่างกันเกิดขึ้นจากการที่ภาษาทั้งสองมีพัฒนาการที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสอดคล้องกับที่กรรณา-เรองอุไร กุศลาสัย (๒๕๓๕, หน้า ๑๐๕) กล่าวว่า นักภาษาศาสตร์อินเดียเปรียบภาษาบาลีเสมือนหนึ่งกระแสน้ำที่ไหลมาตั้งแต่สมัยพระเวทจนถึงปัจจุบัน ส่วนภาษาสันสกฤตนั้น ได้รับการอุปมาให้เป็นบึงน้ำใหญ่ ซึ่งถึงแม้ว่าจะมีน้ำขังอยู่อย่างมากมาย แต่ก็ไม่มีก้นไหลถ่ายเทไปที่ไหน หรือมีก้นนั้นก็เปรียบภาษาสันสกฤตกับบาลีให้เป็นสองสาวลูกพ่อแม่เดียวกัน บาลีนั้นพอเติบโตขึ้นก็มีเหย้ามีเรือน ได้ลูกได้หลานสืบตระกูลต่อไป ส่วนสันสกฤตพอใจที่จะดำรงตนเป็นสาวแก่ตลอดมา ด้วยเหตุที่เป็นพี่น้องท้องเดียวกันเช่นนี้สันสกฤต กับบาลีจึงมีรูปโฉมหน้าตาละม้ายคล้ายคลึงกัน ถึงแม้ว่าเมื่อพูดถึงการตกแต่งร่างกายแล้วทั้งสองอาจจะมีวิธีการและรสนิยมที่แตกต่างกันอยู่บ้างก็ตาม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรรณา - เรื่องอุไร กุศลาสัย. (๒๕๓๕). *อโศกมหาราชและข้อเขียนคนละเรื่องเดียวกัน*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

จำลอง สารพัตนิก. (๒๕๔๖). *ประวัติวรรณคดีสันสกฤต*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

_____. (๒๕๓๕). *ไวยากรณ์เปรียบเทียบบาลีกับสันสกฤต: เอกสารประกอบคำบรรยาย*.

กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พัฒน์ เฟื่องผลา. (๒๕๓๑). *บาลีสันสกฤตในภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. (๒๕๑๕). *ภาษาและภาษาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

Barua, A. (Bhikshu). (1965). *Introduction to Pali*. Pracya Bharati Prakasan.

Perry, E.D. (1992). *A Sanskrit Primer*. Delhi : Motilal Banarsidass.

Vidyasagar, K. L. V. S. (1980). *Sabdarupa Manjari*. Madras: New Bharathi Vijayam Printers.

_____. (1980). *Thaturupa Manjari*. Madras: New Bharathi Vijayam Printers.

Winternitz, M. (1996). *History of Indian Literature Vol. 1*. Delhi: Motilal Banarsidass.